

в межах правових стандартів необхідності й пропорційності.

4. Превентивний кримінально-процесуальний ефект.

Системна підготовка зменшує ризик перевищення повноважень і службової недбалості, знижує ймовірність відкриття кримінальних проваджень або сприяє їх закриттю на ранніх стадіях.

Приділимо увагу також і судовій оцінці професійної підготовленості. Аналіз судової практики свідчить, що суди фактично враховують рівень професійної підготовки поліцейського, навіть якщо прямо цього не формулюють. Оцінюються дотримання інструкцій, послідовність дій, наявність попереджень, здатність мінімізувати шкоду.

Таким чином, рівень підготовки впливає на інтерпретацію критерію добросовісності та об'єктивної виправданості переконання поліцейського.

Отже, вогнева підготовка виходить за межі суто тактичного інструменту та набуває статусу структурного елемента кримінально-процесуальної безпеки. Вона:

- забезпечує відповідність дій працівника поліції стандартам необхідності та пропорційності;
 - підвищує передбачуваність і юридичну оцінюваність поведінки;
 - сприяє формуванню якісної доказової бази;
 - виконує превентивну функцію щодо кримінально-правових ризиків.
- Системний аналіз норм КПК України та практики ЄСПЛ свідчить, що професійна підготовка безпосередньо впливає на оцінку правомірності застосування сили. У цьому сенсі вогнева підготовка повинна розглядатися як складова механізму запобігання правовим конфліктам у сфері поліцейської діяльності та як елемент забезпечення національної безпеки в кримінально-процесуальному вимірі.

1. Case of *Mc Cann and others v. The United Kingdom*. Application no. 18984/91. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57943%22%5D%7D>. (accessed: 06.07.2025).

2. Case of *Armani da Silva v. The United Kingdom*. Application no. 5878/08. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161975%22%5D%7D>. (accessed: 06.07.2025).

3. Case of *Bubbins v. The United Kingdom*. Application no. 50196/99. Judgment. Strasbourg 17 march 2005. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-68548%22%5D%7D>. (accessed: 06.07.2025).

4. *Graham v. Connor*, 490 U.S. 386 (1989). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/490/386/> (accessed: 06.07.2025).

5. *Klinger D.* (2004) *Into the Kill Zone*. 299 p. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/kill-zone-cops-eye-view-deadly-force>.

Олексій БОЙКО

доцент кафедри кримінального
процесу Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СКАСУВАННЯ
ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД
ВАРТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України особливого значення набуває приведення кримінального процесуального законодавства України до умов воєнного стану.

Зокрема, законодавцем було прийнято ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану» від 20.08.2024 року № 3902-IX, на підставі якого внесено зміни до ст. 616 КПК України щодо особливостей скасування запобіжного заходу для проходження військової служби [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 616 КПК України у разі введення воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України підозрюваний, обвинувачений, який

під час досудового розслідування або судового розгляду тримається під вартою має право звернутися до прокурора з клопотанням про ініціювання перед слідчим суддею або судом питання про скасування цього запобіжного заходу для продовження та/або проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період та/або військової служби за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу, крім випадків визначених цією статтею. За результатами розгляду такого клопотання, прокурор має право звернутися до слідчого судді або суду, який розглядає кримінальне провадження, з клопотанням про скасування цієї особі запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для продовження та/або проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період та/або військової служби за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу [2].

Такі зміни обумовили появу нових проблем щодо скасування означеного запобіжного заходу. З одного боку, держава повинна забезпечувати національну безпеку, з іншого – гарантувати дотримання міжнародних стандартів прав людини.

На основі аналізу положень ст. 616 КПК України вважаємо, що до однієї із проблем скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою можна віднести незрозумілі винятки, встановлені законодавцем, за яких підозрюваний обвинувачений не може звернутися з клопотанням про скасування означеного запобіжного заходу.

До таких винятків віднесено перелік злочинів, за якими підозрюваний, обвинувачений не може звернутися із відповідним клопотанням, зокрема: вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, умисного вбивства двох або більше осіб або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 152-156¹, 258-258⁶, ч. 4 ст. 286¹, ст. 348 КК України, а також підозрюваний, обвинувачений, який згідно з п. п. 1 п. 3 примітки до ст. 368 КК України на момент вчинення кримінального правопорушення займав особливо відповідальне становище [2].

Також на цю проблему вказує в своїй науковій статті Гаркуша А.Г., яка зазначає, що принцип обрання законодавцем цих норм як виняткових незрозумілий, адже перші частини аналізованих статей не завжди передбачають вчинення особливо тяжких злочинів [3, с. 40]. Також незрозумілим з цього приводу, є винятковий характер обрання законодавцем конкретних норм КК України.

На нашу думку, єдиним винятком відмови у скасуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в умовах воєнного стану за клопотанням підозрюваного обвинуваченого для продовження та проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період має бути лише вчинення особою злочину проти особи. Лише така категорія осіб може дійсно становити загрозу військовослужбовцям ЗСУ.

Враховуючи означене, для ефективного поповнення особового складу сил безпеки та оборони, вважаємо за необхідне внести зміни до ст. 616 КПК України та передбачити єдиний виняток для відмови у скасуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за вчинення особою злочину проти особи.

Деякі науковці до проблеми скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в умовах воєнного стану відносять те, коли підозрюваний (обвинувачений), який ініціює скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для продовження та/або проходження військової служби, перебуває в місці, де його свободу обмежено та не пройшов ВЛК. В такому випадку означені вчені, враховуючи рішення Козелецького районного суду Чернігівської області провадження № 1-кп/734/63/25 справа № 734/1670/24 від 16 січня 2025 року, пропонують усунути означену проблему шляхом доповнення ч. 1 ст. 616 КПК України абз. 6 наступним змістом: “Дозвіл на етапування особи до відповідної військово-лікарської комісії для проходження медичного огляду й визначення ступеня придатності до несення військової служби надається слідчим суддею, судом за клопотанням сторони захисту або прокурора” [4, с. 209-210].

Також ще однією із проблем скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в умовах воєнного стану є незрозуміла позиція законодавця, визначена в ч. 1 ст. 616 КПК України, що лише прокурор має право звернутися до слідчого судді або суду, який розглядає кримінальне провадження, з клопотанням про скасування цієї особі запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для продовження та проходження військової служби за призовом під час мобілізації.

Зокрема, Уманський міськрайонний суд Черкаської області від 27.02.2023 року

справа № 705/9/23 1-кп/705/752/23 в ухвалі відмовив у задоволенні клопотання захисника обвинуваченого ОСОБА_4 адвоката ОСОБА_5 про скасування запобіжного заходу чи заміну його на більш м'який, мотивуючи своє рішення тим, що відповідно до положень ст. 616 КПК України питання щодо скасування запобіжного заходу вирішується судом лише за клопотанням прокурора [5].

На наш погляд, така позиція законодавця суперечить вимогам ст. 201 КПК України та обмежує право сторони захисту особисто звернутися до слідчого судді, суду з клопотанням про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Отже, задля усунення означеної проблеми, вважаємо за необхідне, внести зміни до ч. 1 ст. 616 КПК України з правом підозрюваного, обвинуваченого, його захисника звертатися особисто з клопотанням про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для продовження та проходження військової служби за призовом під час мобілізації.

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану : Закон України від 20.08.2024 року № 3902-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#Text> (дата звернення 09.10.2024).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.02.2026).

3. Гаркуша А. Г. Скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в умовах воєнного стану в контексті ст. 616 КПК України. *Право і безпека*. 2022. № 3 (86). С. 37-47. URL : <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/600> (дата звернення: 09.02.2026).

4. Іваницький С. О., Морозов Д. А., Скапоущенко О. Д. Щодо окремих питань скасування запобіжного заходу у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Випуск № 04, 2025, частина 3. С. 207-211. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/08/31-2.pdf> (дата звернення: 09.02.2026).

5. Ухвала Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 27.02.2023 року, провадження № 1-кп/705/752/23, справа № 705/9/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109226733> (дата звернення: 09.02.2026).

Віталій ГАГАЧ

докторант Науково-дослідного
інституту публічного права
(м. Київ, Україна),
кандидат юридичних наук,
старший дослідник

ІНСТРУМЕНТИ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПІДРОБКОЮ ДОКУМЕНТІВ

Сучасний розвиток відносин у сфері господарювання та підприємництва, цифровізація документообігу та активна інтеграція України у міжнародний економічний простір зумовлюють зростання кількості вчинення кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності. Такі кримінальні правопорушення нерідко мають транснаціональний характер, та вчиняються шляхом використання іноземних компаній, банківських рахунків за кордоном, фіктивних зовнішньоекономічних контрактів тощо.

І. М. Леган вважає, що найбільшого поширення в Україні мають такі види транснаціональних економічних злочинів: незаконне або нелегальне транснаціональне підприємництво; незаконні міжнародні фінансові операції з метою ухилення від сплати податків; легалізація доходів та іншого майна, отриманих злочинним шляхом через підставні міжнародні фірми; шахрайство з фінансовими ресурсами, валютними коштами (включаючи кібершахрайство); злочини у сфері зовнішньоекономічної діяльності; контрабанда (в тому числі автомобілів та інших транспортних засобів); підробка валютних коштів та фальшивомонетництво; незаконне ведення банківської діяльності [1, с. 319].

Зазначене в свою чергу зумовлює необхідність розвитку інструментів міжнародної правової допомоги під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері